Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnan lausunto vuoden 2027 talousarvioesityksestä ja taloussuunnitelmasta 2027–2030

Yleisarvio ja arviointimenettelyn toimeenpano

Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunta pitää vuoden 2027 talousarvion valmistelua huolellisena ja esitettyjä palvelutuotannon uudistamisen linjauksia pääosin perusteltuina. Lautakunta tunnistaa hyvinvointialueen vaikean taloudellisen tilanteen ja tarpeen sovittaa toiminta käytettävissä olevaan rahoitukseen. Talouden tasapainottaminen ja kertyneiden alijäämien kattaminen ovat välttämättömiä edellytyksiä palvelujen turvaamiselle pitkällä aikavälillä.

Lautakunta pitää tärkeänä, että talousarvio toteuttaa hyvinvointialuelain 122 § mukaisessa arviointimenettelyssä annettuja toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia sekä talouden sopeuttamisen toimenpideohjelmaa. Uudistamisessa tulee siirtyä yksittäisistä säästötoimista palvelurakenteen ja toimintatapojen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.

Lautakunta korostaa, että erikoissairaanhoidon rakenteellisten uudistusten ja taloudellisten vaikutusten tulee toteutua arviointimenettelyn tavoitteiden mukaisesti ja tasapainoisesti suhteessa perustason palveluihin kohdistuviin muutoksiin.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen sopeuttaminen

Vuoden 2027 talousarvio sisältää merkittäviä sosiaali- ja terveyspalvelujen sopeuttamistoimenpiteitä. Lautakunta pitää välttämättömänä, että säästöt toteutetaan ensisijaisesti toimintamalleja, palveluprosesseja ja palvelujen tarkoituksenmukaista kohdentumista uudistamalla.

Palvelurakenteen keventäminen edellyttää, että varhainen tuki, kuntoutus, asiakasohjaus sekä kotiin vietävät ja perustason palvelut toimivat oikea-aikaisesti. Raskaampien palvelujen vähentämisestä tavoitellut hyödyt eivät toteudu, mikäli asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen viivästyy tai kustannukset siirtyvät muihin palveluihin.

Lautakunta korostaa myös henkilöstömuutosten ja palvelutarpeen kehityksen yhteensovittamista. Henkilöstöresurssien vähentämisen tulee perustua toteutuviin toimintatapojen muutoksiin ja palvelutuotannon uudistumiseen siten, että lakisääteisten palvelujen saatavuus ja laatu turvataan.

Palvelualueita koskevat huomiot

Perhe- ja sosiaalipalvelut. Lautakunta pitää myönteisenä varhaisen tuen, peruspalvelujen ja monialaisen yhteistyön vahvistamista. Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on tärkeää turvata oikea-aikainen tuki ja ehkäistä raskaampien lastensuojelupalvelujen tarvetta. Työikäisten palveluissa lautakunta kiinnittää huomiota kuntouttavaa työtoimintaa koskeviin mahdollisiin lainsäädäntömuutoksiin vuoden 2027 alusta. Muutoksiin varautumisessa tulee huolehtia asiakkaiden palvelujen jatkuvuudesta sekä työ- ja toimintakyvyn ja osallisuuden tuen toteutumisesta yhteistyössä kuntien työllisyyspalvelujen ja muiden toimijoiden kanssa.

Ikääntyneiden palvelut. Lautakunta pitää yhteisöllisen asumisen lisäämistä myönteisenä osana palvelurakenteen uudistamista. Se monipuolistaa asumisen vaihtoehtoja ja tukee palvelujen kohdentumista asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Samalla lautakunta ilmaisee huolensa ikääntyneiden palvelujen riittävyydestä tilanteessa, jossa palvelutarve kasvaa ja palveluihin kohdistuu merkittäviä sopeuttamistoimenpiteitä.

Erityistä huolta aiheuttavat ympärivuorokautiseen palveluasumiseen pääsyn odotusajat. Lautakunnan keskustelussa nousi esille, että useilla asiakkailla lakisääteinen kolmen kuukauden määräaika on täyttymässä ennen asumispaikan järjestymistä. Lautakunta korostaa, että palvelutarpeen mukaisen asumispalvelun oikea-aikainen saatavuus ja lakisääteisten määräaikojen toteutuminen on varmistettava. Odotusaikoja, palvelujen riittävyyttä ja asiakkaiden turvallisuutta tulee seurata aktiivisesti.

Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunta pitää välttämättömänä, että vanhusten ympärivuorokautisen hoivan määrärahat sekä oman tuotannon että ostopalveluiden osalta mitoitetaan siten, että hyvinvointialue kykenee täyttämään lakisääteiset velvoitteensa, turvaamaan ikääntyneiden tarpeenmukaisen hoiva-asumisen viivytyksettä sekä mahdollistamaan hoivapaikan saannin kohtuullisen matkan päästä läheisistä ja muusta tukiverkostosta

Lautakunta kiinnittää huomiota myös ikääntyneiden kuntouttavan päivätoiminnan toimipistemuutoksiin. Toimipisteiden vähentäminen ja asiointimatkojen pidentyminen voivat heikentää erityisesti toimintakyvyltään rajoittuneiden asiakkaiden mahdollisuuksia osallistua toimintaan. Muutosten vaikutukset palvelujen tosiasialliseen saavutettavuuteen, kuljetustarpeisiin ja kotona asumisen tukemiseen tulee arvioida huolellisesti. Tarvittaessa tulee kehittää liikkuvia ja muita saavutettavuutta turvaavia toimintatapoja.

Vammaisten palvelut. Lautakunta pitää tärkeänä palvelujen kehittämistä asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden ja yhdenvertaisuuden pohjalta. Asumisen, päiväaikaisen toiminnan ja liikkumisen tuen muutoksissa tulee varmistaa palvelujen tosiasiallinen saavutettavuus sekä asiakkaiden osallisuus. Digitaalisten palvelujen kehittämisessä on huomioitava myös niiden käytettävyys ja saavutettavuus erilaisille asiakasryhmille.

Terveydenhuollon palvelut. Lautakunta pitää tärkeänä hoidon jatkuvuuden, omalääkäri- ja omahoitajamallin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten palveluketjujen vahvistamista. Erikoissairaanhoidon ja perustason palvelujen työnjaon uudistamisessa tulee varmistaa potilaiden oikea-aikainen hoito ja sujuvat siirtymät.

Lautakunta suhtautuu myönteisesti virtuaalikirjaamisen ja tekoälyavusteisen kirjaamisen mahdollisuuksiin sujuvoittaa ammattilaisten työtä. Käyttöönotossa tulee varmistaa tietosuoja, tietoturva, kirjausten oikeellisuus ja henkilöstön osaaminen. Ratkaisujen hyötyjä tulee arvioida erityisesti asiakastyöhön vapautuvan ajan ja työn sujuvuuden näkökulmista.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä vaikutusten seuranta

Lautakunta korostaa, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä ehkäisevät palvelut ovat olennainen osa taloudellisesti kestävää palvelujärjestelmää. Hyvinvointialueen, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyöllä voidaan vahvistaa asukkaiden toimintakykyä, osallisuutta ja arjen turvallisuutta sekä ehkäistä raskaampien palvelujen tarvetta.

Talousarvion toimeenpanossa tulee seurata säästöjen toteutumisen ohella niiden vaikutuksia asukkaiden hyvinvointiin, palvelujen saatavuuteen, saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen. Erityistä huomiota tulee kiinnittää palveluketjujen sujuvuuteen, palveluihin pääsyn odotusaikoihin, henkilöstön riittävyyteen sekä siihen, siirtyykö palvelutarvetta tai kustannuksia palveluista toisiin. Myös asiakkaiden kokemuksia tulee hyödyntää uudistusten arvioinnissa.

Lautakunta pitää tärkeänä, että arviointimenettelyn toimenpiteiden toteutumista ja vaikutuksia seurataan säännöllisesti ja että havaittuihin poikkeamiin reagoidaan oikea-aikaisesti.

Palveluiden myöntämisen perusteet ja toimintaohjeet

Lautakunta käsitteli kokouksessaan 18.11.2026 palveluiden myöntämisperusteita ja toimintaohjeita sekä teki niitä koskevat päätökset ehdollisina suhteessa aluevaltuuston 8.12.2026 käsiteltävään vuoden 2027 talousarvioon. Lautakunta teki muutoksia omaishoidontuen ja sosiaalihuoltolain mukaisen lapsiperheiden kotipalvelun myöntämisen perusteisiin. Hyvinvoinnin ja terveydenlautakunta pyytää aluehallitusta sekä aluevaltuustoa huomioimaan tämän päättäessään talousarviosta. Lautakunta jätti lisäksi kaksi toivomuspontta, kotihoidon ja omaishoidontuen myöntämisenperusteisiin.

Lautakunnan johtopäätös

Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunta tukee talousarvioesityksen tavoitetta uudistaa palvelurakennetta ja turvata hyvinvointialueen taloudellinen kestävyys. Uudistusten toimeenpanossa on kuitenkin varmistettava, että palvelujen riittävyys, oikea-aikaisuus ja yhdenvertaisuus toteutuvat myös merkittävien sopeuttamistoimenpiteiden aikana.

Lautakunta tunnistaa arviointimenettelyn tuoman talouden tasapainottamisen haasteet, nuorten, vammaisten ja ikäihmisten palveluiden kattamisessa. Siksi lautakunta katsoo, että palvelurakenteen uudistamisen onnistumista tulee arvioida viime kädessä sillä, kykeneekö hyvinvointialue turvaamaan asukkailleen oikea-aikaiset, yhdenvertaiset ja vaikuttavat palvelut taloudellisesti kestävällä tavalla.